

ELISABET ABEYÀ

Equip de suport a la Immersió (MEC)

Reflexions sobre els contes a l'escola

rec que tothom està d'acord que els contes han de tenir una presència a l'escola, però si parlem de quins, com, quan, on i de quina manera, la unanimitat ja no és tan gran.

Farem algunes observacions sobre la presència dels contes a l'escola avui i esperam que serveixin per a la reflexió.

El conte explicat o narrat no és el mateix que el conte llegit. Crec que la presència d'ambdues modelitats és necessària a l'escola, però no només a l'inici de l'escolaritat sinó en tots els nivells de l'ensenyament. Ara s'observa una substitució de la narració per la lectura a mesura que es puja de nivell o d'edat dels alumnes. Als nins petits no se'ls sol llegir un conte i als alumnes grans rara vegada trobarem qualcú que els en conti un. És necessari en algun moment llegir en veu alta als infants petits (un conte curt, un petit poema, unes instruccions...,) perquè si no, d'on treuran un bon model de lectura? I així mateix és necessari i indispensable explicar contes als alumnes grans (naturalment adequats als seus interessos) perquè en tenen necessitat igual com els infants petits i igual com els adults mateixos.

Ara anem al conte narrat a l'educació infantil. Si bé en aquest nivell d'ensenyament qualsevol educador us dirà que sí, que explica contes als infants, hi ha molta de confusió al respecte.

Una de les confusions més freqüents és la d'usar «explicar contes» com a sinònim de «mirar llibres

junts». Els llibres que potser tenim a l'aula no tots són de contes. Poden ser d'instruccions, de fotografies, de cançons, d'aprendre a comptar, i un llarg etcètera, i moltes vegades a tot se li diuen «contes» (p. ex. «agafa aquest conte», «mirem contes»...). Moltes vegades es diu «ara explicarem aquest conte» i llavors el que es fa no és explicar un conte (potser no n'hi ha) sinó mirar les imatges del llibre i comentar-les junts. Narrar no sempre és sinònim de mirar un llibre junts. Podem narrar o explicar un conte amb llibre o sense llibre, amb altres tipus de suport visual (làmines, teresetes, ninot, objectes...) o sense cap tipus de suport visual, confiant només en la seducció de la paraula. Crec que quan els oients són molt petits o quan s'estan iniciant en una llengua que no és la seva familiar, està justificat i és necessari emprar tot tipus de suports visuals, però aquests s'han d'anar retirant a mesura que augmenta l'edat dels oients i la seva comprensió de la llengua. És incomparablement més rica la imatge de com ells s'imaginaran la filla del Sol i de la Lluna o el vestit de Ventafocs que qualsevol il·lustració que els poguem mostrar. Això no vol dir que, en haver acabat la narració, no es pugui mirar com ha dibuixat aquells personatges o aquelles situacions un il·lustrador determinat i millor encara si els mostrem obres d'autors diferents sobre un mateix conte, perquè no identifiquin un personatge amb una única imatge sinó que vagin entenent que la bona per a cadascú és la de cadascú, la que

ell ha construït amb la seva experiència prèvia i la seva imaginació.

Una altra confusió freqüent és la referida a la tria dels contes. Podríem dir que el més corrent és que no es triïn sinó que es contin els que per atzar ens trobam al davant. Per exemple, hi ha mestres que perquè estan lligades o lligats a un determinat llibre de text, expliquen els contes que el treball escolar requereix, però no més, potser perquè tanta fitxa no els permet més temps per dedicar-se als contes o perquè ja els està bé així. En aquest cas ens trobam amb el fet curiós que qui decideix quins contes s'han d'explicar als infants són les editorials de llibres de text i que aquesta decisió ha estat presa per criteris d'espai, de treballs que s'han de realitzar a partir del conte, d'harmonia amb la resta del llibre..., però no per haver pensat quins contes són necessaris que els infants coneguin com a membres de la nostra comunitat cultural. D'aquesta manera ens podem trobar què, per atzar, un infant acabi la seva escolaritat sense que ningú no li hagi contat cap conte de gegants, o cap fàbula, just per posar un exemple. Cal una reflexió sobre quins són els contes bàsics que els infants haurien de saber, perquè no els manquin elements per entendre alguns referents de la nostra cultura. I cal també que al llarg de tots els seus anys d'escola obligatòria hagin sentit algun conte o rondalla de cadascun dels tipus classificats. Per exemple: contes acumulatius, rondalles meravelloses, contes de riure...

Està bé deixar un raconet a l'atzar, però no hem de permetre que l'atzar ens deixi mancats d'una part de la nostra herència cultural, o que l'atzar ens decanti cap a interessos comercials o influències de les pel·lícules de moda.

En aquest tria que farem dels contes que no volem que els nostres infants es perdin, hem de tenir en compte:

— Assegurar les versions més antigues (no aquelles que la TV o el cinema han popularitzat).

— Assegurar les versions més nostres (a Mallorca tenim una gran riquesa amb les rondalles mallorquines).

— Introduir rondalles d'altres cultures que, a la vegada que ens aju-

daran a veure molts elements en comú amb les nostres, ens introduiran a altres maneres de veure el món.

— Explicar també contes d'autor, que ens agradin i que siguin de qualitat.

— Mantenir les versions íntegres. No hem de modificar els contes al nostre gust i fer veure que els ogres no es mengen els infants o que la madrastra de Blancaneu no li volia fer mal i només li volia fer una broma. Les rondalles són com són i tenen un significat ancestral que no som qui per modificar. Això no vol dir que una vegada coneguda la versió original no hi puguem jugar. Un conte es pot allargar, modificar, modernitzar, mesclar amb un altre, ima-

ginar-nos què passaria si..., què hauríem fet si..., a la manera de Gianni Rodari,¹ però sempre a partir de la versió original, sense por, sense haver escatimat als infants el relat sencer i fidel. Si aquest és massa llarg o de difícil comprensió per als infants que tenim al davant, el deixarem per quan cresxin un poc; no hi ha pressa.

I encara un parell de reflexions més. No expliquem mai un conte perquè sí, si no en tenim ganes, o si l'auditori no hi està disposat. Escapem-nos una mica de la rigidesa que sovint ens imposa el marc escolar. Explicar i escoltar un conte és un acte comunicatiu que només té sentit si és plaent. D'aquest plaer se segueix una riquesa que repercuteix en molts aspectes de la conducta humana: la imaginació, la parla, l'escriptura..., però aquesta riquesa es perd i es difumina si només concebem el conte per la seva utilitat. Els contes per parlar, contes per comptar, contes per pensar, contes per aprendre a... Potser sí, però, on són els contes perquè sí, perquè en tenim ganes, perquè ens ve de gust, perquè sabem que passarem una bona estona, de vegades rient o de vegades amb l'alè quasi aturat...? No ens demanem sempre per a què servirà explicar un conte. Siguem capaços de reconèixer que no ho sabem tot, que no podem assegurar la utilitat de tot. Procurem evitar la imposició de feines que s'han de fer després d'explicar un conte, aquells infallals de preguntes que s'han de respondre, d'elements que cal dibuixar, de fitxes relacionades amb la història contada que moltes vegades tenen com a resultat l'avorriment. Hem entès, amb Daniel Pennac,² que no hem d'allunyar els alumnes del plaer d'escoltar. Per davant de tot, un conte és un regal i dels regals no ens en demanen res a canvi. Així, si després se'n segueix alguna altra cosa, aquesta serà també un regal. ♦

NOTES

(1) Rodari, G. *Gramàtica de la fantasia*. De. Aliana, Barcelona, 1987.

(2) Pennac, D. *Com una novel·la*. Empúries. Barcelona, 1993.

Il·lustració de Roberto Innocenti per a *La Venta focs*, de Ch. Perrault